

ارزش گذاری مواهب زیست محیطی

Environmental valuation

ارزش گذاری مواهب محیط زیستی که بر مبنای ارزش پولی تغییر در عملکرد و موجودی کالاها و خدمات منابع طبیعی تعیین می شود، به عنوان ابزاری برای تمایز میان استفاده ناکارآمد از مواهب محیط زیستی و ایجاد آگاهی از خدمات و ارزش واقعی کارکردهای محیط زیستی در فرآیند تصمیم سازی بخردانه در مدیریت، استفاده و حفظ آنها به شمار می آید.

ارزش اقتصادی مواهب طبیعی با استفاده از مجموع تمایل به پرداخت افراد محاسبه می شود. بنابراین، ارزش گذاری اقتصادی مواهب محیط زیست به اندازه گیری علاقه افراد به منافع یا نارضایتی از خسارات محیط زیستی اطلاق می شود (Diafas et al, 2005: 35 ; Knights et al, 2013: 9). براین اساس، فرآیند ارزش گذاری مواهب محیط زیستی انسان محور است. در رهیافت انسان محور ادبیات اقتصادی، منابع طبیعی به عنوان سرمایه های طبیعی تعریف می شوند که ارزش آنها می تواند ناشی از خدمات حاصل از آنها و نقش مؤثر آنها در رفاه اجتماعی باشد. لذا مواهب محیط زیستی با توجه به ارزشی که برای زندگی انسان دارند، ارزش گذاری می شوند (Masiero, et al, 2019: 18-19 و کریم زادگان، ۱۳۸۲: ۱۳۰-۱۳۱).

ایجاد مقیاسی مشترک با سایر ارزش های بازاری منطق اصلی محاسبه پولی هزینه ها و منافع محیط زیستی است. به عبارت دیگر، تبدیل ترجیحات فردی به ارقام پولی عموماً به عنوان ابزاری عملیاتی برای ارزش گذاری پیشین رویداد (ex ante valuation) گزینه های گوناگون و همچنین ارزش گذاری اثرات رفاهی تغییرات محیط زیستی پسین رویداد (ex post) است که برای تعیین خسارات قابل جبران یا ارزیابی کارایی اقتصادی مقادیر بهبود یافته مورد استفاده قرار می گیرد (حشمت، ۱۳۹۵).

در میان مواهب محیط زیستی، ارزش گذاری کالاها و خدمات غیربازاری (Non-Market Goods) دارای اهمیت ویژه ای است. زیرا درعین حال که ارزشمند هستند اما در بازار تجاری مورد دادوستد واقع نشده و به طور مناسبی برحسب مقادیر کمی ریالی قابل مقایسه با سایر خدمات بازاری نیستند. براین اساس، در برنامه ریزی ها و سیاست گذاری های اقتصادی - اجتماعی آن چنان که باید مورد توجه واقع نمی شوند. این در حالی است که ارزش گذاری آنها به دلایلی از جمله شناخت منافع اکولوژیکی، سنجش اهمیت مواهب طبیعی در بهبود رفاه انسانی و توسعه پایدار، حسابداری منابع طبیعی، درونی کردن اثرات خارجی، تعدیل و اصلاح مجموعه محاسبات ملی و جلوگیری از تخریب و بهره برداری بی رویه منابع طبیعی، لازم و ضروری است (Masiero, et al, 2019: 17).

به طور کلی، ارزش اقتصادی کالاها و خدمات محیط زیستی به سه مؤلفه ارزش های مصرفی (Use Value)، ارزش های غیرمصرفی (Non Use Value) و ارزش انتخاب (Option value) که مرتبط با پرداخت برای استفاده احتمالی از مواهب محیط زیستی در آینده است، قابل تقسیم است (Tietenberg and Lewis, 2018: 77). همچنین در اقتصاد محیط زیست سه رویکرد برای برآورد ارزش خدمات اکوسیستم می توان برشمرد که عبارت اند از: (۱) ترجیحات آشکار شده (Preference Method Revealed) شامل روش های قیمت بازار، قیمت هدانیک، هزینه سفر و روش های مبتنی بر هزینه، (۲) ترجیحات بیان شده (Preference Method Expressed) مانند ارزش گذاری مشروط و آزمون انتخاب و (۳) روش انتقال منافع (Benefit Transfer Method) که به وسیله انتقال اطلاعات قابل دسترس از مطالعات تکمیل شده قبلی در یک مکان یا یک مورد به کار می رود (Freeman et al. 2014: 24 ; Tietenberg and Lewis, 2018: 78-80). گفتنی است علاوه بر رویکردهای مذکور، حسابداری سبز نیز از جمله ابزاری مهم برای شناخت مؤلفه های اثرگذار بر محیط زیست

است که از لحاظ اقتصادی می تواند برای ایجاد آگاهی و تعیین هزینه های مرتبط با مواهب محیط زیستی و همچنین برای کاهش و اجتناب از چنین هزینه هایی سودمند باشد (سیاسی و اسمعیلی کجانی، ۱۳۹۴: ۳).

کتاب شناسی

حشمت نیا، ب. (۱۳۹۵). «ارزشیابی اقتصادی و زیبایی شناسی پلات های سیمای سرزمین (مطالعه موردی: شهرستان همدان)»، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده منابع طبیعی و محیط زیست ملایر. سیاسی، س.، اسمعیلی کجانی، م. (۱۳۹۴). «حسابداری سبز: ارائه الگویی برای افشاء زیست محیطی»، فصلنامه حسابداری سلامت، ۴ (۱): ۱-۱۹.

کریم زادگان، ح. (۱۳۸۲). مبانی اقتصاد محیط زیست. تهران: نقش مهر.
 Diafas, I., Abila, R., Mburu, J., Guthiga, P., Kiragu, S., Hatfield, R., Ritho, C. (2005). Economic valuation and environmental assessment: training manual, Center for Development Research, The World Conservation Union.
 Freeman, A. M., Herriges, J., Kling, C. (2014). Measurement of Environmental and Resource Values. 3rd Edition. New York: Routledge.
 Knights, P., Admiraal, J. F., Wossink, A., Banerjee, P., O'Neill, J., Scott, M. (2013). *Economic Environmental Valuation: An Analysis of Limitations and Alternatives*. BIOMOT project report, Project Full Name: Motivational strength of ecosystem services and alternative ways to express the value of Biodiversity. Brussels: FP7-2011.
 Masiero, M., Pettenella, D., Boscolo, M., Barua, S.K, Animon, I. & Matta, J.R. (2019). Valuing forest ecosystem services: a training manual for planners and project developers. Forestry Working Paper No. 11. Rome, FAO. 216 pp. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.
 Tietenberg, T., Lewis, L. (2018). Environmental and Natural Resource Economics. 11rd Edition. New York, NY; Abingdon, Oxon : Routledge.

سمانه عابدی

عضو هیئت علمی دانشکده اقتصاد، گروه اقتصاد انرژی، کشاورزی و محیط زیست، دانشگاه علامه طباطبائی